

УДК. 529. 28

О. ХОДОСОВЦЕВ, Н. ЗАГОРОДНЮК,
М. ЦУКАНОВА

**РІДКІСНІ ЛИШАЙНИКИ З РОДУ COLLEMA КРИМСЬКОГО
ПІВОСТРОВА**

лишайники, Collema, Крим

Ліхенофлора Кримського півострова насичена представниками з родини Collemataceae. Тільки рід *Collema* нараховує 15 видів

4). Однак, більшість відомостей щодо поширення видів роду в Криму обмежуються нечисленними місцезнаходженнями, що цитуються в працях XIX та першої половини XX століття [5, 6, 9, 10], і які головним чином повторюються в монографії Дегеліуса [3] та у "Флорі лишайників України" [1].

Під час дослідження ліхенофлори Кримського півострова нами була зібрана колекція рідкісних лишайників з роду *Collema*. Серед них *Collema fragile* та *C. ceraniscum* виявились новими для ліхенофлори України, *Collema fragrans* та *Collema subflaccidum* - новими для Кримського півострова. Нами також були знайдені нові місцезнаходження таких рідкісних лишайників як *C. auriforme*, *C. crispum*, *C. fuscovirens*, *C. multipartitum*, *C. polycarpon*, *C. subnigrescens* та *C. undulatum*. Нижче ми наводимо їх місцезнаходження, екологічні особливості, а також загальне географічне поширення та критичні прийоми для новинок в ліхенофлорі України. Лишайники зберігаються в гербарії нижчих рослин Херсонського державного педагогічного університету (КНЕР).

Collema auriforme (With.) J.R. Laundon

На мохах поверх вапнякових скель в затінених та вологих умовах. ПІРСЬКИЙ КРИМ. Алуштинський р-н: г. Тірке, 1200 м н.р.м., 29.04.2000, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (КНЕР); Карабі-яйла, 02.05.2000, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (КНЕР). Бахчисарайський р-н: г. Бойка, 25.07.1999, leg. Кондратюк С.Я., Ходосовцев О.Є. & al., det. Коппінс Б. (КНЕР). Сімферопольський р-н: с. Перевальне, Долгоруківська яйла, 500 м н.р.м., 24.09.2000, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (КНЕР).

ПІВДЕННИЙ БЕРЕГ КРИМУ. Ялтинський р-н: заповідник "Мис Мартьян", 18.09.1999, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (КНЕР).

Цей лишайник в Криму наводився тільки з одного місцезнаходження з Чатирдага [9].

Collema ceraniscum Nyf.

Серед мохів поверх вапнякових скель.

ПІРСЬКИЙ КРИМ. Алуштинський р-н: хр. Чатирдаг, leg. Ходосовцев О.Є., det. Ходосовцев О.Є. та Цуканова М.О. 12.09.1999 (КНЕР).

Новий для ліхенофлори України вид лишайника, близький за морфологічними ознаками до *Collema cristatum* та *C. undulatum*, однак відрізняється майже висхідними вузькими лопатями слані, з надрізнаними краями, що нагадують ізиді. Апотеції в нашому матеріалі невідомі, однак на кінчиках лопатей утворювалися коричневаті спермогонії з паличковидними спермаціями. Відомий зі Скандинавії, Нової Зеландії та Сибіру [3, 7, 8].

Collema crispum (Huds.) Wigg.

На зруйнованих вапнякових скелях та на ґрунті.

ПІРСЬКИЙ КРИМ. Алуштинський р-н: Карабі-яйла, 02.05.2000, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (КНЕР); північний схил г. Папа-Кая, 550-600 м н.р.м., 23.09.2000, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (КНЕР).

ПІВДЕННИЙ БЕРЕГ КРИМУ. Феодосійський р-н: околиці м. Судак,

ботанічний заказник "Новий Світ", г. Сокіл, 300 м н.р.м., 23.07.1999, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (КНЕР). Ялтинський р-н: заповідник "Мис Мартьян", 18.09.1999, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (КНЕР).

Цей лишайник в Криму наводився з двох місцезнаходжень: г. Ай-Янь [9] та околиці с. Нікити [3].

Collema fragile Taylor

На вертикальних поверхнях вапнякових скель.

ПРСЬКИЙ КРИМ. Бахчисарайський р-н: Великий Каньон Криму, г. Бойка, 900 м н.р.м., 06.06.1999, leg. Кондратюк С.Я. & Ходосовцев О.Є., det. Колпінс Б. (КНЕР).

ПІВДЕННИЙ БЕРЕГ КРИМУ. Ялтинський р-н: заповідник "Мис Мартьян", 09.11.1999, leg. & det. Редченко О.О., Ходосовцев О.Є. (КНЕР).

Цей вид є новим для ліхенофлори України. Характеризується дрібною сланню, близько 1-2 см завширшки, з вузькими, слабко ізидіозними лопатинками, 0,4 - 0,8 мм завширшки, що на кінчиках вкриті білуватою поволокою. Поширений у Південно-Західній Європі [3, 7, 8].

Collema fragrans (Sm.) Ach.

На кислій та нейтральній корі (*Fraxinus*) у вологих умовах.

ПРСЬКИЙ КРИМ. Феодосійський р-н: с. Перевалівка, 8.06.1999, leg. Кондратюк С.Я. & Ходосовцев О.Є., det. Ходосовцев О.Є. (КНЕР).

Вид, який раніше для Криму не наводився, був відомий з Закарпатської області [4].

Collema fuscovirens (With.) J.R. Laundon

На помірно затінених вапняках та на мохах.

ПРСЬКИЙ КРИМ. Алуштинський р-н: хр. Чатирдаг, г. Ангар-урун, 1300 м н.р.м., 11.09.1999, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (КНЕР); нижче плато хр. Чатирдаг, 950 м н.р.м., 02.10.1999, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (КНЕР); Карабі-яйла, 02.05.2000, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (КНЕР). Сімферопольський р-н: с. Перевальне, Долгоруківська яйла, 600 м н.р.м., 24.09.2000, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (КНЕР).

ПІВДЕННИЙ БЕРЕГ КРИМУ. Феодосійський р-н: околиці м. Судак, ботанічний заказник "Новий Світ", г. Сокіл, 300 м н.р.м., 23.07.1999, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (КНЕР). Ялтинський р-н: заповідник "Мис Мартьян", 18.09.1999, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (КНЕР).

Цей лишайник наводився лише з трьох місцезнаходжень на Південному березі Криму: в окол. Ялти [5], г. Яман-Кола [5] та Алупки [3].

Collema multipartitum Sm.

На помірно затінених вапняках у вологих умовах.

ПРСЬКИЙ КРИМ. Алуштинський р-н: Карабі-яйла, 02.05.2000, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (КНЕР). Бахчисарайський р-н: г. Бойка, 26.07.1999, leg. Кондратюк С.Я., Колпінс Б., Ходосовцев О.Є., det. Ходосовцев О.Є. (КНЕР). Сімферопольський р-н: с. Перевальне, Долгоруківська яйла, 600 м н.р.м., 24.09.2000, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (КНЕР).

Лишайник, відомий раніше лише з двох місцезнаходжень на Півден-

ному березі Криму: в окол. Ялти [10] та в окол. Феодосії [6].

Collema parvum Degel.

На прямовисних затінених вапнякових поверхнях у вологих умовах.
ПРСЬКИЙ КРИМ. Алуштинський р-н: Карабі-яйла, 02.05.2000, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (KHER).

ПІВДЕННИЙ БЕРЕГ КРИМУ. Ялтинський р-н: заповідник "Мис Мартьян", 18.09.1999, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (KHER).

Було відоме лише одне місцезнаходження в Україні з Криму [2].

Collema polycarpon Hoffm.

На вапнякових оголеннях, звичайно вище лісового поясу.

ПРСЬКИЙ КРИМ. Алуштинський р-н: г. Ангар-Бурун, 1300 м н.р.м.,

11.09.1999, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (KHER); г. Еклізі-Бурун 1500 м

н.р.м., 12.09.1999, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (KHER); нижнє плато

хр. Чатирдаг, 950 м н.р.м., 02.10.1999, leg. & det. Ходосовцев О.Є.

(KHER); г. Півд. Демерджи, Долина Привидів, 600 м н.р.м., 08.05.2000,

leg. & det. Ходосовцев О.Є. (KHER); г. Тірке, 1200 м н.р.м., 29.04.2000,

leg. & det. Ходосовцев О.Є. (KHER); Карабі-яйла, 02.05.2000, leg. &

det. Ходосовцев О.Є. (KHER). Сімферопольський р-н: с. Перевальне,

Долгоруківська яйла, 600 м н.р.м., 24.09.2000, leg. & det. Ходосовцев

О.Є. (KHER).

ПІВДЕННИЙ БЕРЕГ КРИМУ. Ялтинський р-н: заповідник "Мис Мартьян", 18.09.1999, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (KHER).

Лишайник, який наводився для Криму лише з хр. Чатирдаг [1].

Collema subflaccidum Degel.

На корі широколистяних порід дерев (*Quercus*) серед мохів.

ПРСЬКИЙ КРИМ. Бахчисарайський р-н: г. Бойка, 26.07.1999, leg.

Кондратюк С.Я., Коппінс Б., Ходосовцев О.Є., Зеленко С.Д. & P.

Wolseley, det. Коппінс Б. (KHER).

ПІВДЕННИЙ БЕРЕГ КРИМУ. Ялтинський р-н: заповідник "Мис Мартьян", 14.09.1999, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (KHER).

Вид лишайника, новий для Кримського півострова, був відомий із Закарпатської області [4].

Collema subnigrescens Degel.

На корі широколистяних порід дерев в регіонах із вологим кліматом.

ПІВДЕННИЙ БЕРЕГ КРИМУ. Алуштинський р-н: г. Кастель, на

Sarpinus, leg. & det. Ходосовцев О.Є., Загороднюк Н. В.

Вид, відомий в Криму з двох місцезнаходжень: г. Кастель та Лівадія [3].

Collema undulatum Flotow

На вапняках.

ПРСЬКИЙ КРИМ. Алуштинський р-н: хр. Чатирдаг, г. Ангар-Бурун,

1300 м н.р.м., 11.09.1999, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (KHER); г. Тірке,

1200 м н.р.м., 29.04.2000, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (KHER); Карабі-

яйла, 02.05.2000, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (KHER); г. Півд. Демерджи,

Долина Привидів, 600 м н.р.м., 08.05.2000, leg. & det. Ходосовцев

О.Є. (KHER). Сімферопольський р-н: с. Перевальне, Долгоруківська

яйла, 600 м н.р.м., 24.09.2000, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (KHER).

ПІВДЕННИЙ БЕРЕГ КРИМУ. Ялтинський р-н: заповідник "Мис Март'ян", 18.09.1999, leg. & det. Ходосовцев О.Є. (KHER). Вид, що був раніше виявлений тільки в околицях Ялти [10].

ЛІТЕРАТУРА

1. Окснер А. М. Флора лишайників України. - К.: В-во АН УРСР, 1956. - т.1. - 496 с.
2. Ходосовцев О.Є. Лишайники карстовых обнажений Чатырдага (Крым) // Бот. журн. - 2002. - №1. - С. 46 -56.
3. Degelius G. The lichen genus *Collema* in Europe, morphology, taxonomy and ecology // Symb. Bot. Upsal. - 1954. - 13(2). -pp. 1-499.
4. Kondratyuk S.Ya., Khodosovtsev A.Ye. & Zelenko S.D. The second checklist of lichen forming, lichenicolous and allied fungi of Ukraine. - Kiev: Phytosociocentre, 1988. - 180 p.
5. Leveille, J.H. 1842. Observation medicales et enumeration des plantes recueillies en Tauridae. In: Voyage dans la Russie Meridionale de la Crimee de M Anatole de Demidoff. Paris, 2: 135-152.
6. Mereschkowsky C. 1920 b. Enumeratio lichenum in peninsula Taurica hucusque conitorum. Bull. Soc. bot. Franc 67: 186-197; 284-295.
7. Nimis P. L. The Lichens of Italy. - Torino, 1993. - 897 p.
8. Purvis W: & P. James. *Collema* // in Purvis & al. (1992). The lichen flora of Great Britain and Ireland. - London, 1992. - pp. 216-226.
9. Szatala, O. 1942. Lichenes in peninsula Taurica et in Caucasio ab F. Kamienski, D. Sosnowsky et E. Koenig collecti. *Borbasia*, 4 (1/6): 312-325.
10. Vainio, E. 1899. A. Lichenes in Caucasio et in peninsula Taurica annis 1884-1885 ab H.Lojka et M. a Dechy collecti. *Termeszetr. Fuzetek*, 22: 269-343.

The data about 12 rare lichens of the genus *Collema* from the Crimean peninsula are reported. Among them *Collema fragile*, *C. ceranicum* were first time recorded for Ukraine and *Collema fragrans*, *Collema subflaccidum* are new for Crimea.

Приводятся данные о распространении в Крыму 12 редких лишайников из рода *Collema*. Среди них *Collema fragile* и *C. ceranicum* являются новыми для Украины, а *Collema fragrans* и *Collema subflaccidum* новыми для Крымского полуострова.

Рекомендовано до друку кафедрою ботаніки Херсонського державного університету